

LUSTRUMVIERING 1990

Impressie van de 3^e lustrumviering van 'Albertus Perk'

Het weer werkte niet mee op zaterdag 17 november 1990, de dag waarop het 3^e lustrum feest van onze vereniging van start zou gaan. Uit de donkere wolken viel gestaag de regen. In dit decor spoedden de leden en andere genodigden zich naar het Hof van Holland om de festiviteiten bij te wonen. Bij de binnenkomst werden de genodigden getraceerd op koffie.

Om 11 uur opende voorzitter Timmer in een volle Weverszaal (±200 mensen) de bijeenkomst en heette de speciale gasten zoals de commissaris van de koningin de heer R. de Wit, burgemeester Kraaijeveld-Wouters de besturen van de

zusterverenigingen en de leden van harte welkom.

De voorzitter was het archief van 'Albertus Perk' ingedoken om tevoorschijn te komen met een folder, die kort na de oprichting van de kring ter perse was gegaan. De doelstellingen werden hierin uiteengezet. Deze doelstellingen zijn we nog steeds trouw gebleven, kon hij met vreugde constateren. De kring stelt zich positief strijdbaar op ten aanzien van monumentenzorg en beoefent de geschiedenis van Hilversum d.m.v. lezingen, het uitgeven van een tijdschrift en het deelnemen in commissies.

Daarna werd het woord gegeven aan de historicus drs C. van der Wiel, die een lezing hield over Nederland in het midden van de 19^e eeuw, hiermede het boek *Hilversum anno 1850* in een breder kader plaatsend. De heer Van der Wiel was redacteur van het boek *Holland in 1840*, waaraan in dit nummer een bespreking gewijd is. Een weergave van zijn rede vindt u elders in dit blad.

Na deze interessante lezing werd overgegaan tot het meer officiële gedeelte van de bijeenkomst: de uitreiking van het eerste exemplaar van *Hilversum anno 1850* door de voorzitter aan burgemeester mevrouw J.G. Kraaijeveld-Wouters.

De burgemeester greep de gelegenheid aan om AP te feliciteren. Volgens goed confessioneel gebruik had zij een drievoudige felicitatie in petto. Ten eerste die voor de vereniging, die in haar 15-jarig bestaan veel heeft opgebouwd en het dorp Hilversum daarmee een grote dienst bewees. Ten tweede felicitaties met de nieuwe producten, het boek en de maquette. Wat een inzet is er getoond door velen en wat een spanning moet het zijn geweest om bij de nadering van de deadline de moed er in te houden. Als eerste burger was ze bijzonder geïnteresseerd in het integraal in het boek opgenomen eerste Jaarlijks Verslag van 1851 (geschreven door Albertus Perk) dat als een voorloper van de huidige alge-

Net als de heer en mevrouw Meinsma tekenden 200 genodigde gasten en leden van "Albertus Perk" het receptieboek bij de ingang van de Weverszaal van Hof van Holland.

De burgemeester van Hilversum, mevrouw Kraaijeveld, bedankte voor het zojuist uitgereikte eerste exemplaar van het nieuwe boek en feliciteerde "Albertus Perk" met het jubileum en de behaalde resultaten. Onder haar gehoor op de voorgrond van rechts naar links: Commissaris en mevrouw De Wit, de eindredacteur van het boek HILVERSUM ANNO 1850 Jan van Herpen en mevrouw De Lange.

mene beleidsbeschouwing kan worden gezien. De derde felicitatie betrof de onthulling van de plaquette van Dr Van Hengel, een man wiens verdiensten ver uitstijgen boven die van het plaatselijk gebeuren. Ze sprak de wens uit dat de plaquette de gemeenschap blijvend zou herinneren aan de zorg voor de sociaal-zwakkeren, zoals die in het leven en werk van Van Hengel tot uitdrukking kwam.

Vervolgens werd het woord gegeven aan de eindredacteur van het boek Jan van Herpen. Allereerst memoreerde hij de reeks publicaties van AP. Daarna kon hij het niet laten revanche te nemen op zijn overige redactieleden. Hij had graag een verhaal geplaatst willen zien over Levi Strauss. Deze wens ging echter niet in vervulling. Vandaar dat hij nu de gelegenheid te baat nam om het verhaal alsnog te houden. Het was de successtory van de Beier Levi Strauss, die in 1850 met canvas naar de V.S. trok en daar op het lumineuze idee kwam er broeken van te maken. Kort samengevat: Van canvas tot spijkerbroek. Hierna kregen de auteurs en mederedactieleden uit handen van

Van Herpen een exemplaar van het boek.

Ook commissaris De Wit kreeg een exemplaar aangeboden. Hij toonde zich verrast met de aanbieding. Op zijn beurt had hij een cadeau voor AP: het boek *Holland 1840*. In zijn speech memoreerde hij de herdenking van de splitsing van Noord- en Zuid-Holland, nu 150 jaar geleden. Aan deze herdenking werd begin november een symposium gewijd, waarbij het boek met bijdragen van 35 historische verenigingen ten doop werd gehouden. Het is dat "Albertus Perk" al eerder bezig was met de voorbereiding van Hilversum anno 1850, maar in feite kon wat nu gepresenteerd werd als een zeer waardevolle bijdrage in de 1840-herdenking worden beschouwd, meende De Wit.

Voorzitter Timmer nodigde de aanwezigen uit om naar het voormalige huis van Dr. Van Hengel te gaan – gezien de weersomstandigheden een niet echt aanlokkelijk voorstel. Toch togen zeer veel aanwezigen naar de apotheek Van Heemskerck-Düker, alwaar de plaquette van Van Hengel onthuld zou worden.

De heer W.W. Pott hield een inleiding over de

persoon van Van Hengel (deze inleiding vindt u elders in dit blad). Daarna onthulde 'Keesje' de plaquette en zette de heer Timmer de Baarnse kunstenaar en maker van de plaquette, mevrouw Nieneke Prins, in de bloemen.

Tot slot nodigde mev. Addink-Samplonius – directeur van het Goois Museum – de nu snel nat wordende menigte uit om de maquette en de tentoonstelling in het museum te bezoeken.

De mensen stroomden het museum binnen en bij de boekentafel en de maquette was het een drukte van belang. Leden van de maquettegroep gaven deskundig commentaar bij hun niet gering werkstuk. De maquette was het "stralend" middelpunt van de tentoonstelling.

Al met al kan de 17e november voor AP een geslaagde dag worden genoemd. Een dag die voor herhaling vatbaar is. Op naar het volgende lustrum dus!

W.J.D./J.E.L.

(boven) Voor de apotheek naast het postkantoor hield de heer W. Pott een inleiding waarin hij de betekenis van Dr. van Hengel voor de gemeenschap en voor Hilversum in het bijzonder nog eens memoreerde. 'Keesje' staat klaar om na de onthulling een mandje met ulevellen uit te delen, zoals Van Hengel dat destijds deed. (foto CvA)

(onder) Voorzitter Piet Timmer bedankte de Baarnse kunstenaar en maker van de plaquette, mevrouw Nieneke Prins en overhandigde haar bloemen. (foto: Sanneke Prins)

(boven) In de geest van Van Hengel moest het geen officiële persoon zijn die de plaquette onthulde, maar wel 'Keesje', de verzamelnaam voor het kind dat hem zo na aan het hart lag. (foto: Sanneke Prins)

Dr Van Hengel is nu voor de Hilversumse bevolking definitief aan de vergetelheid ontrukkt. Zijn verdiensten kort samengevat: 'strijder voor de volksgezondheid, beschrijver van het 19e eeuwse Hilversum, pleitbezorger van de arbeidende bevolking'.

(onder) In het overvolle Goois Museum verdringen de eerste gasten zich voor de maquette. (foto CvA)

Toespraak bij de onthulling van de plaquette van Dr J.F. Hengel

door
W.W. Pott

Burgers, burgeressen en alle hier aanwezigen van Hilversum,

Wij staan hier voor het huis, waar meer dan honderd jaar geleden Dr. Van Hengel als huisarts heeft gewoond en gewerkt. Dr. Van Hengel, wie was hij? Waarom voor hem nu een monument onthuld?

De Historische Kring Albertus Perk heeft 5 jaar geleden over hem een tentoonstelling gehouden en wil nu een blijvend gedenkteken voor deze grote Hilversummer oprichten. Want Dr Van Hengel kan en mag niet opnieuw vergeten worden. Ik noem maar enkelen van zijn verdiensten:

- * Op zeer praktische wijze wist hij de dodelijke epidemieën met grote energie te bestrijden.
- * Door voortdurende voorlichting drong hij de kindersterfte terug.
- * Hij nam initiatieven voor de waterleiding, om van het bedorven drinkwater af te komen.
- * Hij richtte een badhuis op.
- * Hij stichtte het kuuroord Trompenberg.
- * Hij liet zelf gezonde arbeiderswoningen naar zijn ideeën bouwen.

Dat ging alles niet makkelijk, want hij had soms de weerstand van de overheid en de industrie te overwinnen.

- * Hij zorgde ook voor de oprichting van een ziekenhuis, waarvan hij de eerste directeur werd. Hoe toepasselijk zou het zijn als het nieuwe Streekziekenhuis, dat volgend jaar in Hilversum wordt geopend, zijn naam zou dragen.
- * Hij lette op het voedsel, het water, de schone lucht. Hij zou daarmee ook goed in onze tijd passen.

Van hem is de uitspraak: *"Hoe dikwijls wordt het goede, dat de natuur geeft, door den mensch bedorven"*.

- * En waar hij niet in staat was om de omstandigheden te verbeteren, daar kwam hij te hulp in de nood. *De warme spijsuitdeling*, waarvoor hij bij de welgestelden bedelde, gaf aan de meest behoeftige tenminste één goede maaltijd per dag.

Maar het gaat er ook om *hoe* hij het deed. Hij was bewogen door de nood van de arbeidersbevolking en heel in het bijzonder voor het arbeiderskind, dat vanaf zijn vierde jaar soms al moest werken. Hij beschreef dat arbeiderskind in verschillende publikaties in de figuur van Keesje.

Bij het zien van het lijdende kind is zijn verzuchting, die op deze plaquette is aangebracht: *"Moeten wij de gang der dingen met onverschillige oogen blijven gadeslaan?"* Voor hem geen schijnvraag, maar een levensprogramma!

Daarom is Keesje ook hier. Keesje is de Hilversumse fabrieksjongen die door de beeldende beschrijving van Van Hengel in geheel Nederland bekend werd en het voorbeeld werd van de erbarmelijke omstandigheden waarin veel kinderen leefden en doodgingen. Keesje zal zo meteen het monument van zijn daadwerkelijke kindervriend Van Hengel onthullen.

Dit monument is vervaardigd door mevrouw Prins-Lamme. De familie Ter Borg verleende toestemming om deze plaquette aan hun huis aan te brengen. De bekostiging die door de gemeente is toegezegd, maar nog niet is gerealiseerd, wordt thans voorgeschoten door leden van de Historische Kring. Zij zullen hun naam niet genoemd willen hebben, maar ik wil hen hartelijk danken voor hun gebaar.

Want met energie en doorzetting is door de Historische Kring gewerkt om dit gedenkteken

tot stand te brengen, opdat Van Hengel niet meer wordt vergeten. Want dat was vaak zijn lot:

- * Zijn doktersjubileum door de gemeente: *vergeten*.
- * Zijn begrafenis: *vergeten*, behalve door de kinderen van de scholen die een krans hebben gelegd.
- * De schenking van zijn kleinkind, door de gemeente aanvaard voor het altijddurende onderhoud van zijn graf: *vergeten*. Het graf is er niet meer.

Wij willen aan het vergeten een halt toe roepen. Jan van Hengel, je bent voor Hilversum onvergetelijk door wie je was en voor wat je deed! Geen officiële personen zullen je gedachtenis onthullen, maar gewoon een kind: Keesje, het Hilversumse arbeiderskind, waarvoor jij bent opgekomen en zoveel hebt gedaan.

Keesje zou jij nu het doek voor de beeltenis van je vriend, die altijd voor jullie kinderen snoep op zak had, willen weghalen?

De ontwerpster van de plaquette gebruikte voor de afbeelding de enige foto die van Van Hengel bekend is. Het vermoeden bestaat dat de foto gemaakt is naar aanleiding van zijn afscheid als geneesheer in 1876. Hij kreeg bij die gelegenheid een serie foto's van zijn meest geliefde objecten en dierbare plekjes. Ze werden gemaakt door de Utrechtse fotograaf Blitz. Wellicht is hij ook de fotograaf van dit portret.

(onder) De volledige tekst, zoals opgenomen op de plaquette. De gecursiveerde tekst is een letterlijk citaat van Van Hengel, dat werd ontleend aan zijn verslag van de gezondheidstoestand in de gemeente Hilversum gedurende het jaar 1859. Het werd gepubliceerd in 'Schat der gezondheid', 3e jaargang, 1860, blz. 151.

Hier woonde de geneesheer DOCTOR J.F. VAN HENGEL (1811-1892)

strijder voor de volksgezondheid
beschrijver van het 19e-eeuwse Hilversum
pleitbezorger voor de arbeidende bevolking

*“Moeten wij de gang der dingen met
onverschillige ogen blijven gadeslaan?”*